

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

“NEFES: VATAN SAĞOLSUN” FİLMİNDE KÜLTÜREL ÖGELER VE KİMLİK SUNUMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME AN INVESTIGATION ON CULTURAL ELEMENTS AND IDENTITY PROBLEMS IN THE FILM: NEFES VATAN SAĞOLSUN

Olgun KÜÇÜK*
Mevlüt Can KOÇAK**

Öz

Bu çalışmada 2009 yılında çekilen ve o dönemde üzerinde pek çok tartışma ve spekülasyon yapılmış olan “Nefes: Vatan Sağolsun” filmindeki kültürel unsurlar ve bunların sunuluş biçimleri üzerinde durulacaktır. Filmde Türk askerinin vatan savunmasını hangi şartlar altında gerçekleştirdiğinin yanında Türk toplum ve aile yapısı, erkek ve kadının üstlendikleri roller, din olgusu gibi kültürel öğelerin film sahnelerindeki yansımaları irdelenmiştir. Filmin tematik akışı, görsel ve işitsel öğeleri analize tabi tutulmak suretiyle çözümlenmeler yapılmıştır. İnceleme sonucunda elde edilen veriler, filmin akışı içerisinde belirli bir sıra takip edilerek ve çeşitli alt başlıklar halinde değerlendirilmiş, yer yer kültürel farklılıklara ilişkin karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırma sonucunda Türk toplumsal yapısının kültürel değer ve unsurlarının filmin pek çok sahnesinde aktarıldığı gözlenmiştir. Vatan savunması için zorlu coğrafi koşullarda çaba gösteren askerlerin yaşadığı psikolojik dramın sinema sanatı üzerinden etkili biçimde aktarıldığı da anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Sinema, Nefes: Vatan Sağolsun.

Abstract

In this study, the cultural elements in the movie "Nefes: Vatan Sağolsun", which was shot in 2009 and which had many discussions and speculations at that time, will be focused on. In the film, the reflections of cultural elements such as the Turkish society and family structure, the roles of men and women, and the phenomenon of religion, as well as the conditions under which Turkish soldiers defend their homeland, are examined. Analyzes were made by analyzing the thematic flow, visual and auditory elements of the film. The data obtained as a result of the analysis were followed in a certain order in the flow of the film and evaluated under various subtitles, and comparisons were made regarding cultural differences from time to time. As a result of the research, it was observed that the cultural values and elements of the Turkish social structure were conveyed in many scenes of the film. It has also been understood that the psychological drama experienced by the soldiers who worked for the defense of the homeland in difficult geographical conditions was effectively conveyed through the art of cinema.

Keywords: Culture, Cinema, Nefes: Vatan Sağolsun.

* Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, Safranbolu MYO, ORCID: 0000-0002-9471-3540, olgunkucuk61@gmail.com

** Öğr. Gör. Dr., Karabük Üniversitesi, Safranbolu MYO, ORCID: 0000-0002-9496-0541, mevlutcankocak@karabuk.edu.tr

1.Kültür Kavramı

Kültür kavramı Latince “cultura” sözcüğünden türeyerek Avrupa dillerine yerleşmiştir. Aslında toprağı ekip biçme yoluyla ürün yetiştirme anlamına gelen bu sözcük gerçek anlamını da uzun yıllar korumuştur. 16. yüzyıla birlikte bu anlamından sapma yaşayarak maddi anlamdaki yetiştirmeden çok zihinsel ve davranışsal bir anlama gelecek biçimde kullanılmaya da başlanmıştır. Bu şekilde birincil ve yan anlamıyla uzun süre kullanılan kavram 19. yüzyıldan itibaren daha çok zihinsel anlamıyla tercih edilmiş, insanlığın toplumsal, yaşamsal gelişimi üzerinden yorumlanmıştır. Bireyin veya topluluğun kendisini fiziki ve manevi olarak işleme, geliştirmesi ve yüceltmesi anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Daha çok modernleşme ifadesi olarak kullanılması ön plana çıkmıştır (Thompson, 2013, 149-150).

Endüstri devrimiyle beraber kültür kavramı “halk kültürü” ve “yüksek kültür” olmak üzere iki kısımda ele alınmıştır. Yüksek kültür müzik, estetik, sanat ve kitaplar ile işkillendirilmiştir. Bu kültür anlayışı daha çok ruhsal gelişmeler üzerine inşa edilmiştir. Halk kültürü ise alt sınıfların kültürü ile ilişkilendirilmiştir (Erdoğan ve Alemdar, 2010, 349).

Bourse ve Yücel (2017, 136-137) kültürü inançlar, değerler, gelenekler ve görenekleri içine alan bir bütünlük olarak tanımlar. Kültürün davranışlar üzerinde etkin olduğunu belirtir. Onlara göre kültür bir kalıptır. Bireyin davranışlarından, tutum ve düşüncelerine kadar etkin rol oynamaktadır. Toplumsal farklılıklar kültür üzerine de etki edebilmektedir. Toplumsal farklılık kültürel farklılığı ortaya çıkarabilir.

Somut olarak var olan birey somut olarak var olmayan kültürleri ortaya çıkarır. Bu yüzden kültür insandan önce var olamaz. Kültür insanın inşa ettiği ve sürdürdüğü “şey” dir. İnsan var oldukça kültür de sürecektir (Bourse ve Yücel, 2017, 136-137).

Williams’a göre, kültür teriminde birtakım tarihsel kaymalar yaşansa da üç çeşit kullanımdan söz edilebilir (akt. Smith, 2007, 14). Bunlar:

- “Bir birey, grup ya da toplumun entelektüel, ruhsal ve estetik gelişimini ifade etmek.”
- “Bir dizi entelektüel ve sanatsal faaliyetleri ve bunların ürünlerini (film, resim, tiyatro) saptamak. Bu kullanımda kültür, az çok “Güzel Sanatlar” ile eşanlamlıdır, bu nedenle “Kültür Bakanlığı’ndan söz edebiliyoruz.”
- “Bir insanın, grubun ya da toplumun yaşam biçiminin tümünü faaliyetlerini, inançlarını ve göreneklerini belirtmek.”

Williams kültürü sadece gelenek ve görenek içine hapsetmemiştir. Bireyin kültürleşmesi üzerinden de açıklamıştır. Kültür için benzer ifadeler Friedrich Nietzsche’de yer vermiştir. Ona göre, bireyin kültürleşmesinde okuldaki öğretmenin önemli rolü vardır. Bu sebeple öğretmenler “görmeyi öğrenmeli, düşünmeyi öğrenmeli, konuşmayı ve yazmayı öğrenmeli” demiştir (Nietzsche, 2010, 55).

Kültürün yorumlanması ve sınıflandırılması çok farklı şekillerde yapılmaktadır. Hatta kimi düşünürler kültür ve ırkçılık kavramlarını bir arada kullanmışlar buna da “yeni ırkçılık” demişlerdir. Bu çeşit ırkçılıkta kültürün etkinliği ön plana çıkartılırken, biyolojik, karakteristik temelli ırkçılık geri planda kalmaktadır. Kültür üzerinden yapılan ayrımcılıkta birtakım kültürel alışkanlıklara vurgu yapılan söylemler dolaşıma sokulmaktadır. Örneğin “bizim yaşam biçimimize ve geleneklerimize uyum sağlayamadı” (akt. Uluç, 2009, 94-95).

Kültür, bir bakıma sistematik bir düzen oluşturmaz. Bu bağlamda toplumun düzene sokulmasında ön plana çıkmaktadır. Ailenin, sınıfın ve partinin nasıl çalışacağını belirlemektedir. Kültürün içinde kendi isteklerine göre toplumu şekillendirme vardır. Kültür aynı zamanda insanların ham ve ilkel doğasını değiştirir (Dewey, 1988, 23-24). Kültürün birey üzerinde kurduğu bu hegemonya onun eleştirilmesine de neden olmaktadır. Bu sebeple bazı düşünürler kültürün içinde dayatmalar olduğunu söyler (Schroeder, 1996, 11).

Weber ise (2012, 103) kültür kavramı için “değer-kavramıdır” demektedir. Ona göre birey, kültürü değersel idealarla ilişkilendirir. Birey kültüre değer verdikçe kültürel unsurlar onun için anlamlı hale gelmektedir. Onu değer olarak görenler aslında gerçekliğin çok küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Koşulsuz kabul edilme onun mevcut değerler ile ilişkilendirilme ve ona anlamlar yüklenmesindedir.

Erich Fromm (1989, 149) “sıradan insan içinde yaşadığı kültürün kalıplarıyla uyuşmayan duygu ve düşüncelerin bilincine varma iznini kendisine vermez” demektedir. Bu bakımdan kültür insanların duygu ve düşüncelerini bastırmasına da neden olabilmektedir.

2. Araştırmanın Çerçevesi

Toplumsal dinamikler olan kültürel değer yargılarının yeniden inşası ve ideolojik söylemin aktarılmasında diğer kitle iletişim araçlarıyla birlikte sinema da önemli bir işleve sahiptir. Ryan ve Kellner'in (1997)'de sözünü ettiği gibi sinema ideolojinin yeniden üretimi ve sürdürülmesi bakımından yadsınamayacak biçimde önemlidir.

Sinemada toplumsal yapının farklı boyutlarının irdelendiği pek çok temsil yer almaktadır. Bu temsiller hakkında düşünüldüğünde Milliyetçilik kavramının sıklıkla işlendiği gözlenmektedir. Sinema kültür aktarıcısı olarak üstlendiği konum sebebiyle iye veya kötü olarak nitelenebilmektedir.

Toplumu hâkim ideolojinin düşünceleri etrafında kültürlendirme işlevini benimsemiş olan ana akım ticari sinemanın yanında bağımsız sinemacılar da siyasal ve toplumsal konularla ilgili çeşitli filmler yapmakta ve kendi ideolojilerini bu eserlerle ortaya koyma yoluna gitmektedir. Bu bakımdan ele alındığında ideoloji olarak adlandırılan olgu toplumu ve onu oluşturan kişileri etkileyip yönlendirebilen ve hatta ileriye götürebilen bir araçtır. Bu olumlu sayılabilecek etkisiyle beraber bir yandan da insanın kendi gerçekliğini kavramasının önüne set çekebilecek bir yanlış bilinç üretimi olarak da işlev görebilir (Deniz ve Akmeşe, 2015, 87).

Bir sanat dalı olarak sinema insanın tüm geçmişini konu edebilmektedir. Filmlerin temaları toplumun kültürünü yansıtarak bu kültür üzerinde çalışılmasına önyak olabilmıştır. Kültürün incelenmesi bağlamında sinemanın olumlu etkisi yadsınamayacak düzeydedir. Film sahneleri kültürel değerleri, yargıları gün yüzüne çıkararak zihinde belirmesine imkân vermekte, unutulmamasını sağlamaktadır. Bu yönüyle sinema eserleri adeta arkeolojik bir kültür çalışması gibi düşünülebilir (Demir ve Çencen, 2015, 14).

Günümüzde teknolojinin imkânlarını da olabildiğine kullanan bir araç olan sinema, izleyici bakımından kolay erişilebilen bir alan olmuştur. Bu eserler film yapım şirketlerinin endüstriyel düşünce ürünleri olarak ta değerlendirilebilir. Yeni medya alanında yaşanan büyük gelişmelerle birlikte sinema salonlardan yöndeşerek hemen tüm elektronik ortamlar üzerinden seyircisine ulaşmaya da başlamıştır. Böylelikle bu eserlerin dağıtımı televizyondan sonra mobil araçlar üzerinden de yapılabilmektedir. Neticede kârlılık için üretilen filmler teknoloji sayesinde en geniş müşteri ağına da ulaşma şansı bulmaktadır (Demir ve Çencen, 2015, 15).

Türk sinema sektöründe özellikle 2000'li yıllardan sonra ciddi bütçeler ayrılarak önemli filmler çekilmeye başlanmıştır. Eşkıya filmi ile başlayan bu süreç kaliteli temalar ve tekniğin harmanlanmasıyla iyi sonuçlar vermiştir. Böylelikle çekilen çok sayıda film arka arkaya vizyona girerek izleyicinin beğenisini kazanmıştır.

Bunlardan biri olan ve izleyicinin yoğun ilgisiyle karşılaşan "Nefes: vatan Sağolsun" filmi 2009 yılında çekilmiştir. Film çarpıcı sahneleri ve etkileyici temasıyla izleyicinin zihnindeki yerini halen korumaktadır. Filmin çarpıcı diyalogları aradan uzun zaman geçmesine rağmen Youtube video paylaşım sitesinde pek çok yabancı web yayıncısı tarafından izlenip beğeni toplamaktadır (JT blog, RealGeeTube).

Vizyona girdiği dönemde de ulusal basında oldukça tartışılmış, olumlu veya olumsuz eleştiri almış olan film, Türk sinema tarihindeki yerini almış gibi görünmektedir. Teknolojiden olabildiğince yararlanan eser hem oyuncu kadrosu hem de hikâyesi bakımından takdir toplamayı başarmıştır.

"Nefes: Vatan Sağolsun" filminde verilmek istenen düşünce idealize edilmiş tipler üzerinde direkt veya dolaylı olarak izleyiciye aktarılmıştır. Filmde özellikle Güneydoğu'da yaşanan zorluklar ve ülke savunmasına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Filmin konusu, kullanılan simgeler, motifler ve olayların yansıtıldığı çerçeve bakımından ideoloji ile yakın ilişki içindedir.

Filmi bu denli önemli ve tartışılır yapan olgu teknik başarısından, aksiyonu bol sahnelerden etkileyici ses efektlerinden çok hikâyesi ile üretilen kültür ve karşı kültür, bununla birlikte verilen egemenlik mücadelesinde kazanan ve kaybedenlerin kimler olduğuyla da çok yakından ilişkilidir.

"Nefes: Vatan Sağolsun" filmini kültürel öğeler bakımından ele alan bu çalışmada olabildiğince nesnel biçimde analize yer verilecektir. Filmde kültürel öğelerin nasıl sunulduğu üzerine odaklanılacaktır. Filmde yar alan söz ve görüntü unsurlarının kültürel bağlamda sağlıklı biçimde incelenebilmesi için defalarca izlenerek gerekli notlar alınmış, diyaloglar çözümlenerek elde edilen kültürel veriler değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

3. Analiz ve Değerlendirme

Yönetmenliğini Levent Semerci'nin üstlendiği filmin başrollerini Mete Horozoğlu (Mete Yüzbaşı), Rıza Sönmez (doktor kod.), Barış Bağcı (Üsteğmen Barış) ve Banu Çilek (Terörist Zeynep) paylaşmıştır. Filmde Türkçe'nin dışında zaman zaman Kürtçe diyaloglara ve şarkılara yer verilmiştir.

“Nefes: Vatan Sağolsun” filmi 2365 rakımlı Karabal Jandarma Karakolu’nu korumakla yükümlü bir yüzbaşı ve komutasındaki askerlerin hikâyesini beyaz perdeye aktarmaktadır. Sınır ötesinde önemli bir operasyonun yaşandığı zaman sürecinde askeri haberleşmeyi sağlayacak olan karakolun önemi de artmıştır. Bölgede iklim ve koşullar son derece ağırdır. Filmde karakol komutanı ve askerler üzerinden zorluklar, özlemler, çelişkiler ve insan ilişkileri özellikle diyaloglar yardımıyla çarpıcı biçimde aktarılır. Doktor kod adlı terörist ve Mete Yüzbaşı karakteri arasında geçen telsiz konuşmaları filmin teması içinde ağırlıklı bir yere sahiptir. Karakoldaki askerler “doktor” kod adlı teröristin saldırı düzenleyeceğini sık sık dillendirmekte adeta böyle bir saldırıyı üzerlerine çekmektedirler. Filmin finalinde de zaten beklenen saldırı gerçekleşmiştir.

Film Mete Yüzbaşı’nın maiyetindekilerle birlikte karakola ulaşmasıyla başlar. Yüzbaşı karakola ulaştığında nöbet tutan askerlerin uyuduğuna şahit olmuştur. Bunun üzerine askerleri içtima toplantısına çağıran yüzbaşı burada etkili bir retoriği içinde barındıran ve filmin en önemli sahnelerinden biri olan konuşma sahnesini gerçekleştirir. Son derece dramatik bir biçimde askerlerin yüzlerine “uyursan ölürsün” şeklinde bağırarak, sinirli bir biçimde askerlerin arasında dolaşarak bir kişinin uyumasının herkesin ölmesi anlamına geldiğini onların belleğine adeta kazımaktadır. Mete Yüzbaşı karakola intikal esnasında yakın arkadaşı Orhan’ı da çatışmaya kurban verdiği için bu acının da sıcaklığıyla son derece sert ifadelerle askerleri uyarmış ve bu seferliğine hatalarını affettiğini söylemiştir. Yüzbaşı yaşadığı çatışmayı askerlere o olayı tekrar yaşarcasına anlatmıştır. İçtimadan önce koşuşturma olayı dramatize ederek silah seslerini dahi sobaya vurup benzeştirerek koşuşturma askerlerin adeta zihnine kazımıştır.

Yüzbaşının içtima sahnesinde askerlere sarf ettiği sözler incelendiğinde Türk kültüründe askerliğin nasıl kutsal bir vazife olduğunun vurgulandığı görülebilir. Konuşmasının sonunda Yüzbaşı, anneniz babanız siz şehit olsanız ağlayacak, yas tutacak fakat sonunda yine “Vatan sağ olsun diyecek, bir evladım daha olsa onu da seve seve askere gönderirim diyecek” sözleriyle aslında toplumun askerlik görevini ne kadar kutsal gördüğü mesajını da vermiştir.

Türk kültürüne göre askerlik yapmış olmak aynı zamanda bir erkeğin kendini kanıtlamasını sağlamaktadır. Genç erkekler orada çeşitli zorluklardan geçerek birlikte yaşamayı, sorumluluk almayı, hiyerarşi ve emir almayı öğrenmektedir. Askerlerin üstlerine karşı saygıları ise her zaman üst düzeydedir. Filmdeki içtima sahnesinde de bu durum açık biçimde görülmüştür.

Mete Yüzbaşı’nın “uyursan ölürsün!” diye bağırması sırasındaki tavrı aslında komutanların askerleri babacan bir şekilde koruması ve sahiplenmesini de içinde barındırmaktadır. Türk kültüründe var olan bu olgu filmde etkili biçimde gösterilmektedir. Türk kültüründe büyüklerin kendinden küçükleri koruduğu, yeri geldikçe de uyardığını bilmekteyiz. Filmde de Mete Yüzbaşı’nın hem askerden yaşça büyüklüğü hem de statü olarak daha üstün olmasından dolayı askerin saygılı davranışını ve Yüzbaşının askeri korurcasına uyarması kültürel bir yansıma olarak düşünülebilir.

Filmde askerler arasındaki ilişkiler değişik sahneler ve diyaloglar üzerinden aktarılmıştır. Örneğin morali bozuk olan asker İbo diğer bir er olan Doğukan tarafından teselli edilmekte ve çeşitli şakalar yapmak suretiyle arkadaşının moralini düzeltmeye çalıştığı görülmektedir. Er, morali bozuk askere “kardeşim” diye hitap etmekte ve sıkıntıların geçeceğini, fazla kafasına takmamasını öğütlemektedir. Konuşmanın Türk toplumunda yaygın biçimde kullanılan bir hitap şekli olan “kardeşim” diyerek başlaması ve konuşmada “canım kardeşim” şeklinde ifade edilmesi filmde karşımıza çıkan kültürel bir unsur olarak açıklanabilir. Filmi izleyen Avrupalıların bu hitap şeklinden yola çıkarak teselli veren kişinin asker İbo’nun gerçek kardeşi olduğunu düşünme olasılığı oldukça yüksektir. Ancak Türk kültüründe bu şekilde hitap edilmesi, samimiyetin, dostluğun göstergesidir; dolayısıyla “kardeşim” diyerek hitap edilmesi, ikisinin kardeş olduğu anlamına gelmemektedir.

Akış içinde Mete yüzbaşı yakın çevrede bulunan terörist lideri ile sıklıkla siyasi, felsefi konuşmalar yapmaktadır. Bir sahnede “doktor” kod adlı teröristle konuşmasında “niye adam olamadın, tıp fakültesini bitirseydin, doktor olsaydın doktor! Bu ülke hepimizin” derken, aslında Türk kültüründe var olan farklı kimliklerin bir arada yaşaması düşüncesi ve ülkenin imkânlarını kullanan herkesin vatana sahip çıkması gerektiğini vurgulamaktadır. Komutan bu ülke hepimizin derken aslında Türk kültüründeki her kesimi kabul etme, kardeşlik duygusu anlamındaki kucaklayıştan söz etmektedir.

Filmde komutanın bir öz eleştirisi de yansıtılmaktadır. Komutan askere “Bu savaş bitsin diye dua edersin. Savaşta haklı taraf yoktur. Kim haklı kim haksız kim katil kim kurban düşünmezsin, sadece nefesin vardır ya alırsın ya verirsin” derken, aslında içsel bir eleştiri yapmakta, herkesin kardeşçe bu topraklarda yaşaması gerektiğini, savaşın bir çözüm olmadığını, barışın gerekliliğini belirtmektedir.

Filmdeki diğer bir sahnede ise “doktor” kod adlı teröristin komutana “sana burayı mezar yapacağım” derken, komutanın “o zaman vatan sağ olsun” diye konuşması kültürel değerler için “şerefiyle” ölmeyi ifade etmektedir. Bu diyalogla Türk ulusunun vatanına düşkünlüğüne, gerekirse bu kutsal kavram için canlarını feda etmekten kaçınmayacaklarına gönderme yapılmaktadır. Askerler boyun eğmektense vuruşarak, çarpışarak ölmeyi tercih edeceklerdir.

3.1. Emrin Askeri Kültürdeki Yeri

Her kurumun kendine ait kuralları ve belirli işleyiş biçimi vardır. Ordu, kuralların en sıkı biçimde uygulandığı emir- komuta zincirinin tam anlamıyla işlendiği kurumların başında gelmektedir. “Emir demiri keser” atasözü ordudaki ast-üst ilişkisini bir yönüyle özetlemektedir. Aşağıdaki film sahnesinde bu durum yansıtılmaktadır.

Komutan, teröristlerin aldığı darbelerden dolayı saldırganlaşacağından dolayı askerlerine talimat verir. Askerler boyun eğmektense çarpışarak ölmeyi tercih edeceklerini ifade ederler. Fakat karakoldan ayrılmalarına izin çıkmamıştır.

Arazi araması sırasında;

Komutan: Her taşın altına bakın, onları rahatsız edelim, canlarını acıtalım, kendine çok güveniyor (“Doktor” kod adlı teröristi kastederek) Onu öfkeliendirecek bir şey yapmamız lazım. Bana güzel bir yer bul. (Mevzi olabilecek bir yerden bahsediyor)

Asker: Emredersiniz komutanım.

Komutan: Pusuya çıkmamız lazım o herif burada, o operasyon bitinceye kadar saldıralım, biz ona gidemiyorsak o bize gelsin, ininden çıkartalım.

Asker: Tugaya ne diyeceğiz komutanım, karakoldan çıkmamızı istemiyorlar.

Komutan: Bir şey demeyeceğiz.

Asker: Bir terslik olursa?

Komutan: Merak etme olmaz.

Asker: Bırakın sadece ben gideyim komutanım.

Komutan: Olmaz, ben de geleceğim. Orhan’ın intikamını alacağım.

Asker: Emredersiniz komutanım.

Bu sahnelerde ordu içindeki emir-komuta zincirinin nasıl çalıştığı betimlenmektedir. Tugay komutanının karakoldan çıkılmasına izin vermediğini belirten askere karşı karakol komutanının “hayır çıkmamız lazım” diye söyleyip askerin “emredersiniz komutanım” demesi hem komutanın çarpışarak ölmeyi göze aldığını, hem askerlikte emrin ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Benzer bir durum filmin bir başka sahnesinde de gerçekleşmektedir. Komutanın operasyondaki sesi karakoldaki askerin telsizinden duyulmaktadır. Operasyon başladığında teröristleri vururlar. Komutan, ismi Barış olan askere “oğlan düştü kızı göremiyorum, el bombası var mı in aşağı” diye talimat verir. “Turgay sen çocuğun mühimmatını al” der. Asker telsizle “Kaya 1 Karabağ çatışmaya” derken komutan “bildirme ver telsizi” diye söyler. Komutan telsizi alır “Karabağ her şey yolunda dönüyoruz”. Asker “anlaşıldı komutanım” der. Komutan: Turgay topla bütün malzemeleri, asker: emredersiniz komutanım der. Asker: bunları ne yapacağız komutanım? Komutan: çocuğu sahipleri alır, kızı karakola götürün diye talimat verir. Orduda emir- komuta zinciri geçerli olduğundan asker komutanın talimatı ile karakola bilgi verememiştir.

Filmde yaralı teröriste karakolda tıbbi müdahale yapıldığı sahnede diğer ülkelerin ordusu ile Türk ordusunun ekonomik gücü karşılaştırmıştır. Her yaralı için helikopter kaldırılamayacağı, ülkenin o kadar zengin olmadığı diyaloglar üzerinden aktarılmıştır. Türk kültüründeki insani değerler ve acıma duygusunun varlığı bu sahnede etkili olarak betimlenmiştir. Terörist dahi olsa herkese insan olarak bakıldığı filmdeki diyaloglardan da anlaşılmaktadır. Örneğin, “helikopter gelmesi lazım” diye feryat eden sağlıkçının teröriste baskı uygulayan komutana “öldüreceksiniz komutanım” diye tepki göstermesi askerlerin insani duygularını ortaya koymaktadır. Ayrıca ilk müdahaleden sonra komutanın teröristi helikopter ile hastaneye göndermesi de bu insani özelliği ve dost düşman her insana saygı gösterildiğini açık biçimde sergilemektedir. Filmde komutanın askerlere emir verip askerlerin “emredersiniz komutanım” demesi “emir demiri keser” atasözünü akıllara getirmektedir.

3.2. Türk Kültüründe Erkeğin Konumlandırılışının Filmdeki Yansıması

Kadın ve erkek arasında yapısal farklılık ve özellikler olması son derece doğaldır. Bu farklılıklar sadece fizyolojik, biyolojik ve psikolojik olarak değerlendirilemez. Başka bir deyişle farklılıklar aynı

zamanda sosyolojik ve kültürel. Yapısal şeklinde isimlendirilen özellikler öğrenilmiş özelliklerdir. Birey davranışlarının ise sadece yapısal nedenlerle ortaya çıktığı iddia edilemez. İki cins arasındaki farklılıklar incelendiğinde cinsiyet üzerinden biçilen bir takım kalıp yargıların da erkek ve kadının toplumsal rolünün belirlenmesinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı erkeğe ve kadına toplumda biçilen roller, içinde yetişilen toplumun yapısıyla şekillenmiş ve aktarılmıştır (Ersoy,2009, 213). Erkeğe ve kadına empoze edilen bu davranış kalıpları film içindeki sahnelerde kendini göstermektedir.

Filmin bir sahnesinde komutan yazdığı bir mektubu Barış isimli askere uzatarak bunu eşi Zeynep'e ulaştırmasını rica eder ve karakoldan sağ olarak dönemeyeceği yönünde ifadeler kullanır. Asker ise komutanına pek çok çatışmalar yaşadığını, burada yaşanabilecek bir çatışmadan da sağ çıkacağını söyler. Yüzbaşı eşine karşı duygularını sözle davranışla ifade etmek yerine mektup yazarak anlatmayı seçmiştir. Türk kültürü içinde erkekler duygularını ifade etmeyi çoğu zaman utanılacak bir durum olarak gördükleri için kendilerini kısıtlama yoluna gitmektedirler. Gerek eşleri, gerek çocuklarıyla olan ilişkilerinde duygusal davranmamayı erkeğin gereği olarak düşünmektedirler. Çoğu zaman korkularını, endişelerini ifade etmez bunu bir güçsüzlük belirtisi olarak görürler. Kültürün kendilerine biçtiği rol, güçlü erkek modelidir.

Komutan askere "ben Zeynep'e hiç söyleyemedim benim için ne kadar önemli olduğunu, utandım. Komandoyuz ya biz öyle romantik şeylerle işim olmaz dedim kendime, seni seviyorum diyemedim, seni seviyorum ne kadar zor söylemesi 13 harflik kelimenin." İfadelerini kullanmıştır. Türk kültüründe erkeklerin duygularını içinde yaşaması ve özellikle batı kültüründeki erkekler gibi duygularını rahatlıkla ifade edememesinin çok belirgin bir örneği filmin bu sahnesinde yansıtılmaktadır. Komutanın askere "içim acıyor Barış, bunu ona ver. Ona de ki, ne zaman bir çiçeğe görsem kokusunu hissettiğimi söyle, bir de beni affetsin, neden elini uzattığında kalbimi arkaya sakladım, keşke gözyaşlarımı utanmadan yanağımda gezdirebilseydim". Kültürel anlamda bakıldığında komutanın itirafı erkeklerin sevgisini yansıtmak isteyip te yansıtamayışını ortaya koymaktadır.

Filmin diğer bir sahnesinde komutan, annesinin askerin şehit olmasına vereceği tepkiyi anlatırken "kadın dayanamaz zaten, kahramanım der hıçkırır hıçkırır ağlamaya başlar" ifadesiyle yine kadın ve erkek davranışı arasındaki farklılık Türk kültürünün iki cins verdiği roller bakımından ortaya konmaktadır. Erkek duygularını içine atarken kadın rahatlıkla yansıtabilme ve bu onun için bir zayıflık olarak görülmemektedir.

Komutanın bir yemek sahnesinde yanındaki askere "o ilaçlar var ya hani aldığım ilaçlar merak ediyorsun değil mi, bizim çocuğumuz olmuyor" demesi Türk değer yargılarında erkekler için utanılacak bir durum olduğundan dolayı genellikle çocuk olamamasını gizlendiğini ve bunun bir eksiklik gibi görüldüğünü açıklamaktadır. Türk kültürüne ait bu durum bu sahne üzerinden izleyiciye aktarılmıştır.

3.3. Türk Kültüründe Din Unsurunun konumlandırılışı

Din, Türk kültüründe ağırlığı ciddi biçimde hissedilen bir olgudur. Türkiye'de çekilen pek çok filmde din konusuna vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda din insanların yaşam şekillerini de biçimlendirir. Çekilen filmler kültürel değerleri yansıttığından dolayı din olgusu filmlerde sıklıkla yansıtılmaktadır.

Türk yaşam biçimi dini vecibeler, ritüeller etrafında şekillenmiştir. Filmde *sevap*, *kitapta yazan emirler*, *öbür dünya*, *peygamberlerden sonra Allah katında en yüce mertebe*, *öbür dünyada sorgu sual*, *çocuğun vebalini almak*, *günah*, *Allah korusun*, *öteki taraf* gibi cümlelerin kurulması, kavramların kullanılması Türk kültürü ile tamamen bağdaşmaktadır. Çünkü yukarıda saydığımız tüm cümleler İslam dininin kurallarıdır. İnsanlar genelde bu kurallar paralelinde karar verirler. Kültürel değerler din olgusu ile iç içe geçmiş durumdadır. Aslında tüm dünyada din unsuru oldukça önem taşır ve bu unsur her ülkede farklı şekillerde kalıplaşır. Fakat Türkiye'de din, kültür üzerinde ortalamanın üstünde bir etkiye sahiptir.

Filmin bir sahnesinde askerlere imzalamaları için veraset dilekçeleri doldurtulmaktadır. Evrakı veren rütbeli asker bu dilekçe ile birlikte organ bağışi yapmak isteyenlerin de bunu ayrıca belirtmeleri gerektiğini söyler. Bunun üzerine organ bağışının emir olup olmadığı bir asker tarafından sorulur. Rütbeli asker emir olmadığını, gönüllülüğün esas olduğunu belirtir. Bununla birlikte askerler dini inançları sebebiyle öldükten sonra ahiret hayatında organları eksik şekilde olmak istemediklerini söyleyerek tartışmaya başlarlar. Rütbeli asker ise çatışmada ölen askerlerin şehit olacaklarını, bu sebeple hiçbir olumsuzlukla karşılaşmayacaklarını belirtir. Bu açıklama üzerine askerler organlarını bağışlamaya kabul ederler. Bu sahneden ortaya birkaç farklı sonuç çıkmaktadır. Askerlerin çoğu geleneksel bir din inancına sahiptir ve tamamı ölünce şehit olacaklarına inanmaktadır. Din olgusu askerlerin önemli bir karar süreçlerinde son derece etkili olmuştur. Böylelikle bu sahne üzerinden şehitlik kavramına vurgu yapılmış ve dini değerler yansıtılmıştır.

Dini sembol ve kavramlar filmin başka sahnelerinde de kendini göstermektedir. Bir sahnede üç asker nöbet yerinde şakalaşırken biri gördüğü halüsinasyon etkisiyle silahını arkadaşlarına doğrultur. Arkadaşları “çek o silahı, iyi misin tövbe estağfurullah” şeklinde tepkiler gösterirler. Bu esnada askerlerden biri boynundaki muskayı göstererek bunu büyük babam yaptı, kötülüklerden korur açıklamasını yapar. Muska gibi kutsal eşyalar Türk toplumu içinde çok yaygın kullanılmakta ve dini zırh sağladığı düşünülmektedir. Türk kültüründe göre en fazla kullanılan kelimelerden bazıları *töve estafurullah*, *Allah korusun* dur. Filmde de bu kelimeler tekrar tekrar kullanılmıştır. Filmin bir başka sahnesinde namaz kılan bir askerin gösterilmesi Türk kültüründeki din olgusuna da gönderme yapmaktadır.

Filmde *günah* ve *sevap* kelimelerine sıklıkla rastlanmaktadır. Sahnelerdeki *Allah rızası için*, *Allah yardımcınız olsun* ve askerin *Bismillah de yat bir şey olmaz* cümleleri Türk kültüründe dini olguların ne kadar güçlü olduğunu film içinde yaygın biçimde betimlemektedir.

3.4. Türk Kültüründe Şehitlik Kavramının Önemi

Milliyetçilik ve şehitlik kavramları Türk kültüründe büyük öneme sahiptir. Askerlerin canlarını ülke için korkusuzca feda etmeleri, ailelilerin ise -ölen çocukları olsa dahi- vatan sağ olsun demeleri bu durumu açıkça göstermektedir. Bu kültürel olgu film senaryosunda kendine oldukça yer bulmaktadır. Türk kültürü vatani ve askerliği kutsayan bir kültürdür. Film içerisindeki sahnelerdeki imge ve diyaloglarda bu açıkça görülmektedir.

Filmde askerlerden biri diğerine, birliğine gönderilirken arkasından “En büyük asker bizim asker, şehitler ölmez vatan bölünmez” diye bağırarak havaya atıldığını amcasının, babasının, komşuların bu şekilde koro halinde bağırarak onu askere uğurladıklarını ifade etmektedir. Bununla birlikte asker, şu anda bulunduğu durumu ise sorgulamakta ve *ya katil ya da kurban* diyerek içinde yaşadığı çelişkiyi de dışarıya vurmaktadır. Film bu anlamda zaman zaman militarizme eleştirel bir çerçeve de açmaktadır.

Türk kültüründe şehitlik kavramı ile birlikte bayrak sevgisi de ayrıca dikkate alınacak bir unsurdur. Mete Yüzbaşı ile telsizde konuşan terörist dahi bayrakta kendilerinin de kanı olduğunu ifade etmektedir. Bayrak son derece kutsaldır ve bu kutsallık filmin pek çok sahnesinde abidevi çekimlerle belirtilmiştir. Rüzgârda dalgalanan bayrak görüntülerine sıklıkla yer verilmiş, hırpalanan bayrağın tamir edildiği sahneler gösterilmiştir. Filmde bayrakla birlikte en çok değer verilen olgulardan biri de Atatürk sevgisidir. Atatürk büstü pek çok sahnede olumlanarak gösterilmiş, yağın karlardan temizlendiği planlara yer verilmiştir. Ayrıca komutanın olduğu sahnelerde Atatürk portresinin de bulunmasına özel bir önem verildiği anlaşılmaktadır. Filmin son bölümlerinde, saldırıda harap olan karakol binasında askerlerden birinin Atatürk heykelini taşıması da Atatürk sevgisini açıkça yansıtmaktadır.

3.5. Türk Kültüründe Aile ve Askerlerin Aileleriyle İletişimi

Türk toplumunda aile bağları son derece kuvvetlidir. Askerlik sebebiyle ailelilerinden uzak kalan gençler ve subaylar hem kendileri yoğun bir özlem hissetmekte, hem de bu durum geride kalanlar için çok büyük bir özlem oluşturmaktadır. Aileler ve askerler bu sıkıntıya ancak vatan sevgisi sayesinde göğüs gerebilmektedir. Filmde ailelerle yapılan görüşmeler sırasında belli sözcüklerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. *Kıyamam, mis gibi koktu, harbiden kafam bozuldu* gibi ifadeler yaşanan özlem ve gerginliği gün yüzüne çıkarmaktadır.

Asker annesinin oğlu ile konuşmasında “vatan görevi yapacaksın oğlum” diye söylemesi yaşanan coğrafyanın ona öğrettiği kültürden kaynaklanmaktadır. Yeri geldiğinde vatan sevgisi ailenin de önüne geçebilmektedir. Filmin başından son sahnesine kadar devamlı şekilde vatan sevgisine vurgu yapılmaktadır.

Mete yüzbaşı ile telefonda konuşan eşi, ona karakoldaki askerlerini sorarken *çocuklar nasıl* hitabını kullanmaktadır. Böylece askerleri de kendi evladı gibi gördüğü anlaşılmaktadır. Yüzbaşı ise soruya *iyiler canavar gibiler* şeklinde cevap vermiştir. Böylelikle askerlerinin özelliklerini yerel kültüre ait *canavar* benzetmesi ile açıklama yoluna gitmiştir.

Asker annesinin telefonda oğlu ile konuşmasında “sen gidince köfte yapmadım ne köfte, ne yaprak sarması sen çok seviyordun bunları, o yüzden de pişirmiyorum” demesi oğlunun yokluğunda onun sevdiği yemeklerden yemeyi ayıpladığını göstermektedir. Bu olgu ise yine Türk kültürüne ait bir özellik olarak filmde yansıtılmıştır. Türk anneler çocuklarına sevgilerini bazen onların sevdiği yemeği yaparak ta göstermektedirler.

Film içinde çocuklarıyla telefon üzerinden iletişim kuran annelerin birbirine benzer ifadeler kullandıkları gözlenmektedir. “Senin son giydiğin tişörtü yıkamadım arada kokluyorum, benim yavrum

kokuyor” şeklindeki konuşmalar ekrana yansımaktadır. Yukarıdaki yemek örneğinde olduğu gibi yerel kültüre ait olan bu durum filmde yine dramatik bir biçimde verilmektedir.

Türk toplumunda yaşanan yerden bahsedilirken konuşmalarda genellikle benzetmeler veya bazı kalıplaşmış cümleler kullanılmaktadır. Örneğin filmde asker annesinin “havalar ısındı, portakal çiçekleri açtı, mis gibi koktu” demesi yaşadığı yerde baharın geldiğinden bahsettiğini anlatmaktadır.

Türk aile yapısında kadın, kocasına bir anne edasında koruma güdüsüyle yaklaşmaktadır. Kocasının her şeyiyle ilgilenmekte endişe duygusu içerisinde oldukça korumacı bir yapıya bürünebilmektedir. Filmde Mete Yüzbaşı'nın karısının kocası ile konuşması tam da bu durum ile özdeşleşmektedir.

Mete Yüzbaşı: alo

Zeynep: iyi misin?

Mete Yüzbaşı: İyiyim sen nasılsın

Zeynep: geliş tarihin bellimi canım

Mete Yüzbaşı: belli olsa da söyleyemem ki

Zeynep: Biliyorum sadece belli mi diye sordum

Mete Yüzbaşı: yok değil daha

Zeynep: kendine dikkat et ne olur

Mete Yüzbaşı: tamam canım merak etme

Filmin bu sahnesi Türk aile yapısının kültürel unsurlarını yansıtmaktadır. Zeynep, kocası için endişelenmekte ve onu merak etmektedir. Kocasına bir anne edası ile yaklaşmaktadır.

Filmde askerlerin telefonla konuşmalarında hep kadın vardır. Çünkü Türk aile yapısında kadın figürü anlayışlı, dert dinleyen olarak konumlanmıştır. Kadın kucaklayıcı, endişeli ve meraklı bir yapıdadır. Filmde de bu unsurlar yansıtılmıştır.

3.6. Askerlerin Yaşadığı Zorluklar İçindeki Kültürel Yansımalar

Filmlerde yer alan sahneler geçmişten bugüne değin taşıdıkları karmaşık ve yoğun ifade biçimleri ve sembolik anlatım yönüyle topluma kültürel değerlerin aktarılmasında önemli bir görev üstlenmektedirler. Sahnelerdeki bu çok yönlü ve karmaşık aktarım birçok farklı disiplinin etkinliği altında gerçekleşmektedir. Ülkemizden seçilen örneklerden anlaşılmaktadır ki yaşanan onca deformasyona rağmen kültürün ana unsurları varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Toplumsal değerler erozyona uğrasa da etkinliğini korumaktadır (Yıldız, 2007, 274).

Mete Yüzbaşı, Karabal karakoluna gelirken yaşadıkları çatışmayı askerlere anlatır. “Subaşı yaylasını biliyor musunuz, gelirken tam oradan geçtik. Tam yaylanın ağzında Barış üsteğmen komutanım ön tarafa gelir misiniz, ayak izleri tespit ettik dedi. Gececeğiz Barış dedim. Orhan'ı çağırdım işte anlattım durumu Kanas, uzaktan atıldığında bir ıslık sesi gibi ses çıkarır. O sesi duyduğunda yaşıyorsun demektir. Emre vardı bizim takımında ön tarafta da Sivaslı, o duymadı sesleri.” Mete Yüzbaşı anlatırken filmde bir yandan çatışma sahneleri gösterilmektedir. “Tam burasından (başından) girdi çocuğun öyle bakakaldım ben, sonra Turgay üstüme atladı mevziye çekti beni, kendime geldiğimde mevzi al, mevzi al diye bağıryordum. Orhan, tabi tecrübeli asker sesin geldiği yeri tayin ediyor, tüfeğini doğrultuyor, sol omzundan girdi yalpaladı, böyle tam doğrultacak tüfeğini ben bağıryorum Orhan! Orhan! diye, bizim tarafa gelsin diye. O hiç duymuyor sanki yaylanın ortasına doğru karla beraber kaybolup gitti. Sıhhiye, sıhhiye diye bağırdım birkaç kere, çocuk çıkaramadı kafasını ilk çatışması daha, kaç kere denedim ama yok. Zaten hangimiz çıkarabildik ki, sonra bir kurşun, Orhan öyle yığıldı kaldı.”

Mete yüzbaşının çaresizliği özellikle yukarıdaki sahnede belirgin biçimde yansıtılmıştır. Silah arkadaşlarının gözü önünde ölmesiyle oluşan travma etkili biçimde aktarılmıştır. Her ne kadar filmdeki askerler savaşçı ve güçlü gösterilse de, savaşın kötü taraflarını gösteren imgeler de sıklıkla yansıtılmıştır.

Mete yüzbaşının askerlere olayı yaşıyor gibi anlatması bu durumu kabul edememesi anlamını taşımaktadır. Askerin bir robot değil özlemleri, sevinçleri, üzüntüleri olan sıradan bir insan olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Bu sahnede vurgulanmak istenen bir başka unsur ise askeri hiyerarşi, disiplin, dayanışma faktörleridir.

Filmde dikkat çeken hususlardan bir tanesi de çatışma sahnelerinin sıklıkla gösterilmesi ve gösterilmediği sahnelerde de silah seslerinin fonda verilmesidir. İzleyiciyi de bu anlamda filmin içine dâhil edebilmektedirler. Türk ordusunun disiplinli, her zaman çatışmaya hazır yapısı filmdeki sahnelerden de anlaşılmaktadır. Bir sahnede Mete Yüzbaşı taciz ateşinin en son ne zaman olduğunu sorar ve sekiz ayda bir

defa yaşanmış olması ona normal gelmez. Türk askerinin çatışmalara karşı tecrübeli olduğu ve disiplin çerçevesinde hareket edildiğini filmde oldukça sık vurgulanmaktadır.

Filmin son sahnesinde gerçekleşen Karabal karakoluna baskın olayın 1990'lı senelerde Doğu ve Güneydoğu da yaşanan çatışmalarla örtüşmektedir. Bu anlamda gerçekçi bir anlatım vardır. Çatışmalar içinde, Türk ordusunun geleneksel anlayışında yer alan silah arkadaşının canını kendi canından daha çok önemsemesi filmdeki sahnelerde de vurgulanmaktadır. Bununla birlikte her insan ölümle karşı karşıya kaldığında endişe, korku ve şok durumları yaşamaktadır. Filmin son sahnesinde de çatışma içinde kalan askerlerde oluşan şok ve korku oldukça etkili biçimde izleyiciye aktarılmıştır.

3.7. Ölümün İnsan Üzerindeki Etkisinin (Kabullenememe) Aktarımı

Ölüm insan için kabullenilmesi en zor gerçektir. Film içinde Mete Yüzbaşı' da da bu durumun yıkıcı etkileri ağır biçimde görülmektedir. Ölümleri kabullenemeyişi ve intikam arzusu içerisinde olduğu, aynı zamanda kendine acı çektirircesine ölümlerin tekrar etmesi ile oluşan bunalımı vurgulanmıştır.

Bir sahnede birliğin doktoru olan askere:

Mete Yüzbaşı: Orhan astsubayı vuramı yakalaysaydın gene tedavi edecek miydin?

Asker: Ederdim komutanım.

Mete Yüzbaşı: Herkese eşit muamele ha?

Asker: Evet komutanım.

Mete Yüzbaşı: onu da biz öğrettik değil mi?

Asker: Evet komutanım.

Mete Yüzbaşı: Yanlış öğretmişiz.

Asker: Duyamadım komutanım.

Mete Yüzbaşı: Yok bir şey oğlum.

Bu diyaloglardan yüzbaşının intikam duygusunu sıcak biçimde içinde taşıdığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan doktor olan askerin Orhan Astsubayı öldüreni tedavi ederdim demesi son derece insancıl olmakla birlikte gerçekçi bir yaklaşım değildir. Nitekim aynı sahnede gerçekleşen bir başka diyalogda;

Mete Yüzbaşı: Peki o adam kardeşini öldürseydi gene de tedavi edecek miydin?

Asker: Ederdim komutanım.

Mete Yüzbaşı: Anana ne diyecektin oğlum? Bir adam geldi kardeşimi öldürdü, ondan sonra biz onu yaraladık ama ben onu tedavi ettim, niye? Hipokrat amcaya yemin ettim, öyle mi? Bu dağların başka yemini var.

Mete Yüzbaşı aslında askerinden empati kurmasını istemiştir. Bu diyaloglar Türk toplumundaki *ateş düştüğü yeri yakar* atasözü ile örtüşmektedir.

Mete Yüzbaşı Orhan Astsubay'ın ölümünü kabullenememesinden dolayı kin ve nefret duygusu içerisinde. Yaralı bir kadın teröristin boğazını sıkır ve sorular sormaya başlar. *Orhan'la Emre'nin şehit olduğu pusuda sen de var mıydın, orada mıydın, Orhan'ın bir karısı, iki çocuğu, birde yeni aldığı arabası vardı. Öldürülüşlerini gördün mü, seyrettin mi çok mu siktim boğazını, gevşetir.* Sonra tekrar sıkır. Siniri hala geçmez ve *komutanım öldüreceksiniz* diyen askeri de yere yatırır. Askere de *Orhan'ın bir karısı, iki çocuğu, yeni aldığı arabası vardı* diyerek bağırır. Bu sahnede intikam, nefret, sevdiği insanın acısını hissetmesi gibi duygular çarpıcı şekilde vurgulanmıştır.

Sonuç

Sinema ortaya çıktığı zamandan günümüze kadar etkinliğini yitirmeyen bir sanat dalı olmuştur. Filmlerde, ele alınan toplumların kültürel yapısının, ahlaki değerlerinin, ekonomi politik durumunun yansımaları gözlenebilmektedir. Bu bağlamda sinema sanatı toplum kültürünün aynası olma görevini üstlenebilmektedir.

Filmler bireyler üzerinde oluşturduğu algılar yoluyla toplumun tamamına etki edebilecek bir ağırlığa erişebilmektedir. İzleyenlerin hayatı anlama, anlamlandırma, yaşam içindeki değer yargılarını görebilme, kadın ve erkeğin rollerini kabullenmesi bakımından işleve sahiptir. Perdeye yansıtılan imgeler kitleler üzerinde belirleyici olabilmektedir. Birey, perdede gördüğü yaşamsal değerler üzerinden hayatına yön verebilmekte bu değerleri kabul etme yoluna gidebilmektedir. Sinema sanatı, içinden çıktığı toplumun kültürel değerlerini yansıtırken, diğer yandan kültürel değerlerin yeniden üretimini de gerçekleştirmektedir.

Bu sanat, toplumu anlamak için araştırmacılara olanak sağlamakla beraber, toplumsal çelişki ve problemleri de aktarma gücüne sahiptir (Uzdu, 2016, 26).

"Nefes: Vatan Sağolsun" filminde bir sınır karakolunda nöbet tutan Türk askerinin davranışlarına yön veren kültürel kodların varlığı kendini açık biçimde göstermektedir. Asker, toplum tarafından şekillendirilmiş rollere çoğunlukla bağlılık içindedir. Vatan sevgisi, vefa duygusu, şefkat gibi genellikle edinilmiş değerlerin diyaloglar ve görüntülerdeki varlığı açıkça kendini göstermektedir. Türk ordusunda bulunan emir-komuta, ast- üst ilişkisi gibi olguların da yoğun biçimde aktarıldığı gözlenmektedir. Askerler içinden çıktıkları toplumun değerleriyle birlikte görev yaptıkları kurumun değerlerini benimseyen, birlik duygusu içinde hareket eden neferler şeklinde yansıtılmıştır.

Filmde erkek tabiatı ve Türk toplumunun erkeğe biçmiş olduğu rolün yansıtıldığı, yer yer tartışıldığı anlaşılmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki duygusal farklılıkları irdeleyen sahneler oldukça çoktur. Toplumun halen ataerkil aile yapısına sahip olduğu ve erkek çocukların babalarından çekindikleri, daha çok ananeleriyle duygusal bağlantı içine girdikleri görülmüştür. Annelerin yaşadığı yoğun özlem duygusu çarpıcı biçimde yansıtılmış kadınların duygusal, şefkatli yönü özellikle öne çıkarılmıştır. Kadın ve erkeğin toplum içindeki konumlandırılması hikâye üzerinden izleyiciye aktarılmıştır.

Din olgusu film içinde toplumu etkileyen en önemli unsurlardan biri olarak sıklıkla ele alınmıştır. Türk toplumunun dini değerlere önem verdiği, askerlerin hemen hepsinin hayatında dinin yer aldığı gözlenmektedir. Askerler çatışma ortamı içinde sıklıkla *Şehitlik* kavramı üzerine konuşmakta, bazen bunu yücelten ifadeler kullanmaktadır. *Öteki dünya*, *Cennet* gibi dini kavramlar sahneler içindeki diyaloglara yansıtılmıştır. Namaz kılan bir asker görüntüsünün aktarılması da askerlerdeki imanın göstergesi olarak izleyiciye sunulmuştur.

Filmde çatışma içinde olsa dahi askerlerin ırkçı bir anlayışı benimsemedikleri ve temelde çatışmadan değil barıştan yana oldukları düşüncesi aktarılmıştır. Komutanların emri altındaki askerleri şefkatli biçimde koruyup kolladıkları, teröristler için dahi üzüldükleri gibi hümanist bir yaklaşımın izleri gözlenmektedir. Mete Yüzbaşı karakterinin teröristle konuşmasında "bu ülkenin üniversitesinde okudunuz dağda yaşayacağına doktor olsaydın" demesi de bu yaklaşımın yansıtılmasıdır. Diğer yandan, Güneydoğu'da terör nedeniyle yaşanan çatışmanın da filmde çarpıcı biçimde yansıtıldığı, askerin terörle mücadele konusunda da son derece kararlı olduğu imajı aktarılmaktadır.

Türk askeri ve ailelerinin süreç içinde yaşadıkları sorunlar da filmde yansıtılan bir başka unsurdur. Filmde asker ailelerinin korku ve endişe içinde oldukları fakat vatan savunmasının kutsal olduğuna da inandıkları aktarılmaktadır. Ailelerin eşleri ve çocukları için dua ederek de yardım istedikleri, manevi yönlerinin de güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Askerlerin çetin coğrafi koşullarda yaşadıkları zorluklar, korkuları, özlemleri, iç çelişkileri filmde derinlemesine ortaya konulmuştur.

Tüm bunlara dayanılarak, *Nefes: Vatan Sağolsun* filminin teknolojinin imkânlarını verimli biçimde kullanarak toplumu oluşturan kültürel öğeleri ve içsel çelişkileri etkili biçimde yansıttığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Bourse, Michel ve Yücel, Halime (2017). *Kültürel Çalışmaları Anlamak*, (çev. Halime Yücel). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demir, Özcan. ve Çencen, Namık (2015). Tarih Sinema Etkileşiminin Popüler Kültürdeki Yeri. *Kafkas Üniversitesi, e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 1.
- Deniz, Kemal ve Akmeşe, Zuhul (2015). *Sinemada Toplumsal Eşitsizliklerin Temsili: "Çoğunluk" Film Örneği*. *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1.
- Dewey, John(1997). *Özgürlük ve Kültür*. (çev. Vedat Günyol). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erdoğan, İrfan ve Alemdar, Korkmaz (2010). *Öteki Kuram*. Ankara: Erk yayınları.
- Formm, Erich (1989). *Yeni Bir İnsan Yeni Bir Toplum*. (çev. Necla Arat). İstanbul: Say Yayınları.
- Nietzsche, Friedrich (2010). *Putların Alacakaranlığı*. (çev. Mustafa Tüzel). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Smith, Philip (2007). *Kültürel Kuram*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Thompson, B. John (2013). *İdeoloji ve Modern Kültür*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Uluç, Güliz.(2009). *Medya ve Oryantalizm*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Uzdu, Halil (2016). Türk Sinemasında Din İmgesi Üzerine Din Sosyolojisi Açısından Bir Bakış Denemesi. *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:5.
- Weber, Max (2012). *Sosyal Bilimlerin Metodolojisi*. (çev. Vefa Saygın Ögütler). İstanbul: Küre Yayınları.
- Yıldız, Pelin (2009). Film Sahnelerinde Sosyo-Kültürel Yansımaları İlişkin Türkiye'den Seçilen Analiz Çalışması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 27, Sayı:1.
- "Nefes - Vatan Sağolsun" turkish movie trailer reaction, <https://www.youtube.com/watch?v=QzGhwrDiPV8> (Erişim: 08.09.2020)
- Breath: Long live the Homeland - Nefes: vatan Sagolsun, | REACTION!!! <https://www.youtube.com/watch?v=2BhFD04sHIY> (Erişim: 08.09.2020)